

Юрчишена Л. В.
канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Піркл О. М.
магістрант (здобувач вищої освіти)
ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ПРАГМАТИЗМ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДО МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄНОГО ЧАСУ

Вступ. Повномасштабне вторгнення прямо вплинуло на зміни в економічних відносинах українського суспільства та активну інтеграцію вітчизняної економіки в європейській і світовий простір. Тож прийняття нового економічного порядку розглядається як проблема диверсифікації податкових надходжень до місцевих бюджетів України. В умовах сьогодення актуальним є впровадження такого виду фіскальної децентралізації, ефективність якої значною мірою залежить від специфіки та структури регіональної економіки. Зарахування податків до бюджетів різних рівнів має ґрунтуватися на показниках мобільності податкової бази, економічної ефективності, витрат і простоти адміністрування.

Метою роботи є розкриття структури податкових надходжень органів місцевого самоврядування в період війни, визначення ролі податкових та неподаткових надходжень у процесі їх формування.

Основна частина. Повномасштабне воєнне вторгнення на територію України безпосередньо вплинуло на усі рівні її економіки. З метою забезпечення безперервності функціонування держави була порушена стабільність економіки країни, що безпосередньо вплинуло на всі подальші кроки, відповідно до яких державний бюджет було переорієнтовано на військові та оборонні цілі і функціонування захищених соціальних видатків.

Аналіз виконання місцевих бюджетів у 2023 році показує суттєву різницю в напрямі зростання порівняно з 2022 роком. Водночас варто зазначити, що порівняно з 2022 роком, доходи державного бюджету також суттєво зросли. Приріст доходів загального фонду без урахування трансфертів (фактично власних надходжень, переважно податків) з бюджетів територіальних одиниць у 2023 році становить +11,0 % (+43,8 млрд грн), порівняно з 2022 роком, доходи державного бюджету також зросли внаслідок суттєвого збільшення надходжень податку на додану вартість з ввезених на митну територію України товарів (+44,7 %, відповідно +113,1 млрд грн) та акцизного податку (+63,5 %, відповідно +65,0 млрд грн).

Також варто звернути увагу на надзвичайно високе зростання власних надходжень бюджетних установ, які, згідно з держбюджетом, у 2023 році сягнули

767,0 млрд грн. Натомість у 2021 році цей дохід становив лише 51,3 млрд грн, у 2022 році – 202,1 млрд грн. Фактично приріст власних надходжень бюджетних установ за державним бюджетом у 2023 році порівняно з 2022 роком, в абсолютному вираженні становив 564,69 млрд грн. Збільшення місцевих бюджетів зумовлено збільшенням надходжень податку на доходи фізичних осіб (+6,3 %, тобто +17,2 млрд грн), єдиного податку (+18,2 %, тобто +8,6 млрд грн), акцизного податку (+63,3 % або +8,0 млрд грн) та податку на майно (+19,1 % або +7,0 млрд грн) [1].

Водночас, якщо порівнювати 2023 рік із довоєнним 2021 роком, то зростання місцевих бюджетів становить +25,5 %, а державного – +13,9 %.

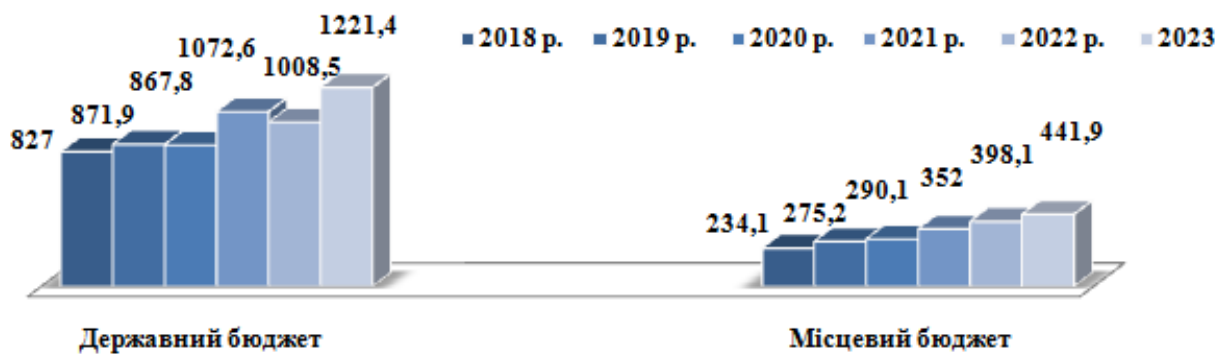


Рисунок 1 – Доходи загального фонду без трансфертів за 2018–2023 рр.

Загалом у 2023 році надходження до місцевих бюджетів перевищили видатки на 5,8 млрд грн, а дефіцит до державного бюджету все ж сягнув 1,3 трлн грн, який було покрито за рахунок фінансування, переважно зовнішніх запозичень [3].

Найбільшу частину в структурі доходів територіальних бюджетів у 2023 році займають податкові надходження, які становлять 67 % доходів загального та спеціального фондів з урахуванням трансфертів. Трансферти з державного бюджету становлять менше третини доходів, а саме 27 %.

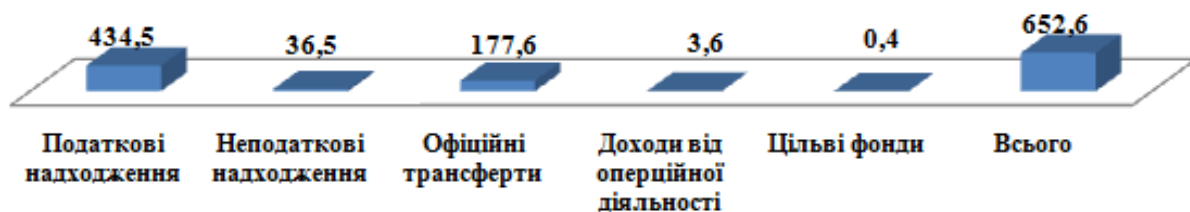


Рисунок 2 – Структура доходів місцевих бюджетів у 2023 році за видами надходжень

У структурі податкових надходжень найбільш питому вагу має податок на доходи фізичних осіб – 66 %, або 289,4 млрд грн. Наступним за розміром податковим надходженням є єдиний податок – 13 %, або 55,8 млрд грн; податок на майно також важливий – на нього припадає 10 % загальних податкових надходжень, або 43,8 млрд грн. Значну частину, а саме 3,3 %, або 14,0 млрд грн

становить роздрібний акциз з продажу тютюнових виробів та алкоголю. Акциз на паливо поступився роздрібному акцизу на 8,4 млрд грн, або на 1,9 % загальних податкових надходжень.

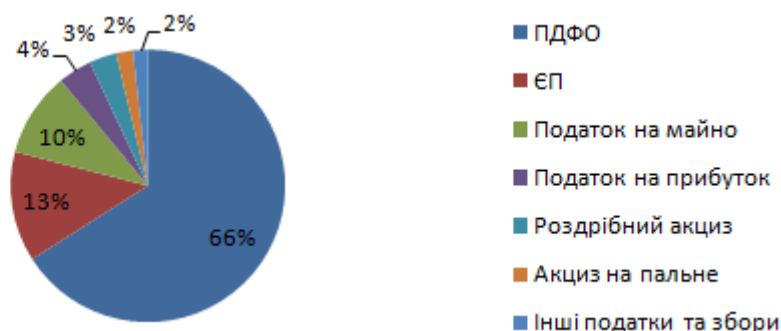


Рисунок 3 – Склад податкових надходжень місцевих бюджетів у 2023 р.

Отже, війна суттєво вплинула на формування та виконання місцевих бюджетів, а саме на їх дохідну частину, що відбулося завдяки підвищенню обсягів податку на доходи фізичних осіб. Це зумовлено й значним зростанням грошових виплат військовослужбовцям. Масштабне воєнне вторгнення також змусило переорієнтувати видаткову частину бюджету, спрямувавши фінансові ресурси на стратегічно важливі сфери, як-от оборона та безпека. Також почалася реалізація нових бюджетних програм під час воєнного стану[2].

Висновки. Формування частки доходів місцевих бюджетів відбувається у відносно складних умовах. Незабезпечення фінансової автономії органів місцевого самоврядування, а саме обмежені фінансові ресурси та нестабільність джерел доходу, стало актуальною та чутливою проблемою. Але все ж таки існують різноманітні джерела фінансових ресурсів, завдяки яким органи місцевого самоврядування мають можливість поповнювати місцевий бюджет та виконувати покладені на них завдання щодо розвитку територіальних громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виконання державного бюджету України (2008–2023). *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/2023/>
2. Пилипчук В. Ю. Місцеві Бюджети: виклики в умовах воєнного стану та пошуку шляхів їх подолання. *Молодий вчений: матеріали Всеукр. наук.-практ. інт.-конф.* (м. Київ, 17–28 лют. 2023 р.). Київ, 2023. С. 25–29.
3. Аналіз місцевих бюджетів за 2023 рік. *Всеукраїнська асоціація ОТГ*. 2024. URL: <https://hromady.org/analiz-miscevix-byudzhetiv-za-2023-rik/>